

По катурнатата арфа на тревите ти, лято...

Влакът спря лениво с един намръщен пушач на прозореца на купе от първа класа.

Малка гара.

Така преминават с дребен шрифт и стиховете на Франсис Жам¹, подмамващи ни неусетно към най-сладото небе, в летния аромат на сулфина², минта³ и романица⁴, имената на момичета от едни отдавнашни времена.

Спиране за три минути. Само три. Но ето какво се случи в този горещ юнски ден. Заг гарата бе спрял голям селски файтон – стар и износен, докаран от рошави и ушати кончета, недалечни роднини на магарето. Една усмивка бе замъгвила светлината над този файтон, дошъл сякаш от внезапен спомен през поля от ечемик и мак.

На вратовете на конете грънчаха весело звънчета.

Малко момиче говореше на висок глас с врабчетата през месеца на черешите и се смееше с бляскави зъби; друго, с по-смирено вид изпод сянката на тъмните мигли, държеше в ръце букет полски цветя в ярко разнообразие от багри. На главите си имаха от онези сламени шапки, оплетени в Ардял⁵, едва закрепени на темето, носещи се под слънцето като лотоси по водата и захванати с ластик под брадичката, та да не ги разтурят вятърът. Ленени рокли – понамачкани, с къси ръкави. Сандали. В гръб еднакво високи, изглеждаха сестри, в лице – млади дружки, които сякаш бяха слезли от една и

1 Френски поет (1868 – 1938), автор на стихове и няколко романа, повлиял донякъде Димчо Дебелянов. – Б. пр.

2 Комунига (рум.). – Б. пр.

3 Мента (рум.). – Б. пр.

4 Лайка (рум.). – Б. пр.

5 Румънското наименование на географската област Трансилвания (Централна Румъния). – Б. пр.

съща въртележка, на която са се носели засмени, милвани от слънцето, небето и вятъра, с еднаква живост, в плен на лятната омая, донесли на земята волния повей на въздушния импулс.

А около им, тогава изхвърлени от файтона в шеметния въртеж на уплашени гълъби – пакети, пакетчета и кошове от папур, всички те изработени на ръка и завързани напосоки. Над тях – претърпан куфар, опасан с въже и връв, термос и купчина пиленца с гласчета в ултрасопраното на лястовички, чуруликащи под стряха. От файтона слезе и една доста почернена баба; на пейката, старче с наперени, бухнали мустаци и с опашката на бича, забодена на карамбол в ботушите. А овчарското куче, със сплъстена козина и цялото в тръни, се бе изтегнало в сянката на файтона, като аленият му гълъз език се изстрелваше гневно в опити да прогони муха.

Момичетата се бяха придвижили бързо като секундарници на часовник, докато бабата и дядото, с бързината на костенурки, мъкнеха всичко останало към влака.

Момичето с веселия глас пристигаше с билетите и гържеше кошничка в ръка. Но точно на стъпалата на вагона, се препъна и падна, разсипвайки кошничката с черните череши точно пред влака. Като малки топчетата, погледнати отгоре, черешите диво заподскачаха около ѝ.

– Боже, каква съм!

Бе се изправила вече. Шапката бе паднала на гърба ѝ, като остана закачена на ластика, праметнат около шията. Черна, гъста и къдрава, косата ѝ обхващаше плътно слепоочията и врата, набъбваща буйно като дива отливиста живина, като варварските орди, придошли на коне и с копия около обляна в слънце крепост с цъфнали портокали. Тъй като челото, страните и шията бяха в своя най-сияен и крехък чар на младостта.

Ръката на другата обхвана нежно рамото ѝ, подбутвайки я леко към стъпалата.

– Хайде, Лули, хайде, тръгва влакът.

Сричките от името ѝ отекнаха под светлината – Лули, – удряйки се леко като призивна трела на невидима птица горе високо сред листака на гърбо.

Лули направи нерешително движение между влака и черешите, но победена от нуждата да замине, се качи с две сълзи, спуснали се по страните.

Толкова. Три минути.

Но между милиардите минути на един живот, сиви като паяжината на мъртви паяци, тези изпъкнаха с грацията и свежестта на акварел на Тоница⁶.

Влакът потегли.

Едно конче извърна глава след влака, изпращайки благото си подрънкване на звънчетата сред юнското слънце, с имената на момичетата от някога преди.

Мрачният пушач на прозореца на първа класа запали нова цигара от огънчето на приключилата, но не с досада от изминалото време, а поради затуптялото съживено сърце, както когато в неприятна книга откриеш очарователен цитат.

С пръст Лули освободи ластика, който я задушаваше на гърлото, обръщайки шапката си на коленете. Обичайно, след като открият косите си, жените ги нагласят с ръце инстинктивно. Лули обаче нямаше нужда. Косата ѝ се сресваше сама, сякаш извайваща се от внезапен порив на вятъра, затвърждаваща контура на вибриращата ѝ виталност. А шията ѝ бе толкова нежна и излъчваше толкова младост, като на обезглавените юноши от прастари времена, които след смъртта си са се превърнали в млади мъченици от църковните икони. Както и тези, останали в християнското русло на вечността – с цялото цветно детство на овлажне-

⁶ Николае Тоница (1886-1940) е забележителен румънски художник-живописец, автор на редица творби, считани за шедьоври. Негови са и едни от най-забележителните рисунки на Балчик между войните. – Б. пр.

ните страни от сълзите, пролети по черешите, Лули бе склонна да изпада в унес, като да се бе заслушала в далечни слухове и хорове от едно по-ранно съществуване на душата и времето.

Сякаш бе забравила Габриела, макар и само те двете да бяха в купето втора класа, една срещу друга, до прозореца, лапкани от колелата на същия влак, който водеше Лули към бакалауреата⁷. Габриела бе покрила стъклото на прозореца отгясно с кафеникаво перденце и така бе останала на сянка. Светлината отвън притежаваше жежкия разкош на лятото, запращащо я върху варовикови скали; изгарящата суша на един недъждовен юни. Не успя да се навие да направи същото и с щората на Лули. Не само защото я правеше още по-красива ласката на слънцето, тя сякаш се хранеше от него, като да бе тропически плод.

До Лули Габриела не чувстваше повече нуждата от книги, дори да ги държи в ръка, ако не да ги чете. Както при отворен прозорец на обилната светлина от луната, леко замъглено от цъфналия люляк, присъствието на Лули ѝ придаваше екзалтираното състояние на лека замечтаност. Ако бе мъж, Габриела би преживяла страха и изпитанието на страстно влюбване. Имаше обаче нюанс, който изличаваше усещането за равнодушие. Лайтмотив на Шуман те разбунва с присъствието на любовта на осемнадесет години, без да ти дава нуждата да притискаш в прегръдките си, да имаш само за себе си, да казваш „ти“ очи в очи, вдишвайки хищно. Така се чувстваше до Лули: обхваната от замечтана унесеност, която я съблазняваше, без да ѝ даде възможността да бъде съблазнена. Тъй като разговорите ѝ с Лули притежаваха същата естественост, същото спокойствие и същата интимност, както досега, които, от друга гледна точка, дори новата ѝ позиция на нейна преподавателка не бе променила. Промяната ѝ пред Лули съвпадна с изненадващото появяване, след четиригодишна раздяла, на момиче, наречено „Лули-бой“ от преди малко, видяно отново тогава, на перона на гарата в Галац, с учудване,

7 Държавни изпити за завършване на гимназиална степен в Румъния.
– Б. пр.

друго, но и все така ново, както и името Лули, останало единственото на устните на Габриела, свикнала години наред да ѝ казва Лули-бой, тоест момченцето Лули.

Когато се запознаха Лули бе на пет години, Габриела на девет. Момиченце и малко момиче. Бащата на Лули, дотогава съдия-изпълнител в Бърлад⁸, се бе издигнал до позицията на председател в Бърладския съд, където бащата на Габриела бе адвокат, пак от Бърлад, дошъл преди да се задоми.

– Габриела, ще имаш нова приятелка. Гледай да си мила с нея.

Не е лесно да си „мила“ с приятелките, наложени по бащина приумица, особено ако си единствената щерка на родителите си, наскоро обзета от страстта по четенето. Но Лучика Новляну бе наистина непоносима. Казваха ѝ също „Чика“, тъй като името Лучика, дадено от родителите, не можеше още да се побере напълно в малката ѝ устница, докато не навърши три години, а оттогава, явно горда, че всички приказки гръмогласно разтръбяха името ѝ „Чи-ка“⁹, започваше и тя почти всички свои фрази с едно „и така“, изречено с пакостливата горделивост на жребче, което процъфтява с глава, забита в небето, тръскайки гливата си.

– И така, ти коя си?

– Габриела Ней.

– Кажу и ти, както си е, как се казваш – бе я побутнал баща ѝ зад нея.

Но Лучика бе поклатила енергично глава в знак на отрицание. Как бе възможно момиче, което познава приказките, да не знае името ѝ, което се носеше пред устремените напред самодиви, дракони и рицари на бял кон?...

– Казва се Лучика, но ние ѝ казваме Чика. Разбирате ли, малко си е дива – извини я усмихнат магистратът.

По онова време Лучика Новляну бе само очи и коса. Коса и очи на Херодида. Смачкани мигли, къдрава коса,

8 Град в румънската област Молдова в северната ѝ хълмиста част, недалеч от областния град Яш. – Б. пр.

9 И така (рум.). – Б. пр.

слаба като щурец през зимата, с топла бледност и огнено проблясване на очите, твърде големи за тялото ѝ. Претършува с очи, както циганка с ръце, всичко, което виждаше пред себе си. Това продължи, докато бе останала пленница на стола в салона. Сетне бе дошло фаталното: „Хайде, Габриела, покажи на момиченцето изграчките си“.

Габриела я бе хванала за ръка, за да я забавлява. Но ръчичката с дългите си пръсти се бе изплъзнала от нейната като гуцер.

– И така, бъди ми кон.

Наложи се.

Габриела ѝ бе; бе твърде добре възпитана.

– И така, ти имаш ли кукли?

Имаше, неподвижни в съня си на омагьосани господарки. Лучика ги мобилизира незабавно, изпрацайки ги на война с маршова стъпка, пригласяйки им като с тропнет в полета им към вражеските позиции.

– И така, ти имаш ли лекар?

Нямаше.

Имаше, за сметка на това, сълзите на жална вдовица, понеже куклите бяха понесли такива поражения, както казваше и Лучика, че ставаха само за погребение.

Не след дълго Габриела бе научила с истински ужас, че родителите на малкия циклон бяха купили съседната къща. И няколко дни след като се преместиха, Лучика се бе появила сама в двора им – бе се промъкнала през оградата явно без знанието на родителите, бе влязла в кухнята и бе открила Габриела в одаята на кървавата сеч, където ѝ бе поставила в ръце кукла, натъкмена като булка, и ѝ каза с грижовен укор:

– И така, да не плачеш повече по време на война.

След което изчезна, така както се бе и появила.

Куклата бе дъгата след бурята.

Лучика Новляну губеше значително от силата си на циклон след първия контакт. Можеше да слуша приказки часове наред, много по-съсредоточена от послуш-

ните деца. Слушаше ги обаче без умора, без безсъние, без „глава в полата“, със стиснати зъби, с брадичката, издадена напред, подпряла малката си и бледа главица на сухата ръчичка с издължени пръсти. В нагласата ѝ имаше нещо от примитивния Ориент. Идеше ти да я облечеш в шалвари, да ѝ сложиш сини мъниста около шията, гривни около глезените, а на главата – басмена забрадка в цвета на мака.

Габриела не бе повече в състояние да си мисли за приказки, без да се появи, запечатана в съзнанието ѝ, Лучика, която ги слушаше. В началото приказките бяха нещо като откуп: жертвоприношение за огнедишация дракон, за да бъде умилоστιвен.

Лучика не ѝ благодареше. Вместо това обаче се появяваше изневиделица, като ѝ носеше най-странни дарове: жабчета, щурци, пеперуди, черешова смола, гущерчета, сухоземни костенурки, светулки – с достойнството на вожд на африканско племе, сприятелил се с бяло момиче. След година обаче Лучика не бе повече възприемана като фаталност, а бе желана. Отсъствието ѝ оставяше празнина в Габриела и тази празнина никакво развлечение не можеше да заличи. Имаше, разбира се, приятелки на нейната възраст, с които можеше да си играе, като с момичета, и да им говори. Нито една обаче не се бе сближила с нея като Лучика в моментите, когато я слушаше, поглеждайки я с очите на циганка-гадетелка на охлювени черупки. Под формата си на циклон не ѝ се бе появявала от войната на куклите. У „Габика“ бе послушна. Когато си бе у тях обаче, Габриела я „чуваше“: истински дракон от плът и кръв. Върлуваше в двора им като летен дъжд, чак до покрива, дебнеща, смееща се в безкраен диалог с нея, с камъчетата, с дърветата, с кучетата и котките, организираща непрекъснато войни, от които не излизаше по-пощадена, отколкото Габриелините кукли, тъй като коленете, лактите и челото ѝ – от цицините до малките и големи белези от рани – всички те носеха знака на героични подвизи и дела.

После бе дошла фазата „Лули-бой“.

На шестнадесет години Габриела бе госпожица с по-

читатели, докато съседката ѝ бе Червената Шапчица от по-долен клас с 6-ица за поведение¹⁰. Бузите ѝ бяха здрави като рисунка на пръстена купа, пълна с ягоди – същите разкошни очи на малка циганка, с носле, все така наперено и нагло, както и отговорите ѝ. Но едва бе по-расла.

Като съседки идваха на училище заедно и заедно се връщаха вкъщи. Откакто бе започнала да учи английски, Габриела ѝ казваше „Лули-бой“. Чукаше ѝ сутринта на прозореца и Лули-бой се появяваше с барета над ухото, гъвчеща неизменно по улицата филия хляб, намазана с масло. Бе високо ценена в шести клас, откакто бе дала достоен отговор на преподавателката по математика, госпожица Цитрон: жълта като лимон – от черния гроб – и с лек гръцки акцент. Габриела имаше самостоятелна работа. Лули-бой бе влетяла на един гръх, за да ѝ донесе мастилницата, която бе забравила у тях. Госпожица Цитрон я бе заварила обградена от момичета, които се възхищаваха на косата, миглите и живостта ѝ на опитомена катеричка.

– Какво търсиш тук, момиченце?

– Дойдох при приятелката си.

– Коя приятелка? Каква приятелка? Кой е посмял?

Но Лули не си бе загубила самообладанието. Отръсквайки косата си, с онова движение на жребче, което цвили – запазено от ранното ѝ детство – бе отвърнала помпозно, както крал би произнесъл: „Народе мой“.

– Шести клас.

Бе се усмихнала и учителката.

Оттогава, и в учителската стая, Новляну Лучия бе наричана „приятелката на шести клас“. Разбира се, ласкателството бе за сметка на Лули-бой: във всеки случай момичето от по-долния клас. Но въпреки разликата във възрастта, училищния ранг, както и престижа, който имаше Габриела пред нея, Лули-бой не бе при-

¹⁰ Оценките в Румъния по това време, както и сега, са от 1 до 10, където 1 е най-ниската, а 10, най-високата. Оценка под 8 се счита за незадоволителна, ако ученикът има амбиции. – Б. пр.

служница на Габриела, а по-скоро неин разглезен паж. Приятелството им изненадваше най-вече приятелките на Габриела, която се радваше на много добра репутация в училище.

– Какво можеш въобще да говориш с това дяволче!

Да говориш, по горделивия смисъл на юношите: тоест размяна на мисли, философстване по двойки, доверени неща, споделени планове, съзаклятничество, достойно за новото поколение.

Учудването на Габриелините приятелки не извираше единствено от контраста на възрастите им – невъзможен за скъсяване при толкова малки момичета, – но и поради природата на Лули-бой, толкова противоположна на Габриелината. Тъй като Лули-бой бе нещо като Азиуца¹¹, който стимулираше, през междучасията, момчешкия дух в долния курс в организацията на всякакви войни, макар и спортни: с топка, шейна и дори гървена сабя – вследствие на които непохватните или по-страхливи участнички се оказваха с белези като Габриелините кукли.

„Сякаш е момиче на военен, не на магистрат“, говореше се в гимназията.

Докато Габриела, въпреки че се учеше да играе тенис, пързаяне с кънки, плуване и яздене, както и танцуваше освен всичко друго, бе считана в училище и извън него за „интелектуалка“.

И въпреки това, Лули бе станала част от близкия антураж на Габриела, бидейки, както и преди, нейната „аудитория“. Разказваше ѝ всичко, което бе прочела, като го коментираше, сякаш невзела под внимание възрастовата разлика. И очите на Лули-бой се разтваряха сериозни и огнени, като някога преди, когато бе малка бяла циганка, която слушаше приказки. Сякаш имаше две създания в нея: едно, което живееше навън – страстно и по детински приказливо, агресивно, само огън и жупел; и друго, което слушаше предаденото от Габриела с твърде зряла концентрация на очите.

¹¹ Едно от наименованията на дявола в румънския фолклор с гръцки произход. – Б. пр.

Все така влизаше, без да я знае или чуе някой – кучетата не я лаеха: имаше дар да се сприятелява веднага с всякакви животинки – и се настаняваше в стаята на Габриела, седнала на килима, с гръб, подпрян на стената. Габриела я чувстваше с крайчеца на окото си. Ако работеше, продължаваше, докато не приключи, без да бърза, изпращайки ѝ мимоходом по някоя приятелска усмивка. Не само че не я притесняваше, но присъствието ѝ даваше допълнителен живот на близостта им, като очите на звезда, отворени всяка вечер на прозореца, на същото място на небесния свод. Бе от там, макар и да идваше отвън. Ако гореше огън в камината, донасяше още по някое дърво от кухнята и после следеше играта на огъня. В други случаи, гледаше Габриела как работи, както и огъня. Понякога, с глава, отметнатата назад, гледаше нагоре, като чобанче от планински върхар.

– За какво си мислиш ти, Лули-бой? – попита я веднъж Габриела с перото в ръка, заинтригувана от съвършената ѝ пасивност.

– ...Така... далеко...

И тънката ѝ ръка с фини пръсти обрисова грациозен жест, лек, сякаш се бяха докоснали пръстите ѝ до струните на арфа: ръката, с която вършеше какви ли не дяволии навън.

Онова място до зид а бе нейно, сякаш бе пуснала корени там.

Имаше и други права в къщата на Габриела. В кухнята, напролет, въртеше пилета на шиш над жарта, докато хрупахе суров морков. В кухнята ѝ казваха Лулуца и бе много добре приета. Интересуваше се от котки, кучета и малките им, както и от всичко, което се случваше с плодовете и зеленчуците във вода и на огън.

– Е, Лулуца не е като нашата госпожица – казваше готвачката. – Ще бъде домакиня...

Завираще нослето си във всички тенджери в душето и изследване, като донасяше така на Габриела мириса от кухнята и информацията относно „какво ще има на софрата“. Бе имала само един-единствен конфликт

в кухнята. Бе подарила веднъж на Габриела едно гардже, хванато от нея. След известно време подаръкът бе придобил глас на баритон и птичи нрави. Габриела го бе прокудила в кухнята. Йон, така го бе кръстила Лули, бе гардже с привилегии: бе надебеляло прекомерно, като бе пуснало корем на шаран – както казваше Лули, – понеже готвачката бе убедена, че тя го е опитомила и че не си тръгва заради нея, макар и да му бе подрязала крилете за всеки случай. Един ден Йон изчезна. Дали го бяха изяли котките, или бе полетял... Но готвачката поглеждаше оттогава косо към Лулуца.

– Ти ли беше? – бе я попитала Габриела доверено.

– Той – бе отвърнала Лули, като пляскаше с ръце в имитация на полет.

Книгите на Габриела тя режеше¹² с кухненски нож, който изглеждаше като истински двустър меч в ръчичката ѝ. Така че бе в крак с всичко, което четеше Габриела, първо чрез заглавия и фрази, избрани от нея наслуки, сетне чрез разказите, станали традиция. Чрез непосредствения личен прочит бе стигнала до мускетарите на Дюма. Чрез Габриела обаче бе преминала на Лоти¹³, Фарер¹⁴ и Тургенев¹⁵, като така стигна до Достоевски. Малкото ѝ същество с имената на героите на Достоевски на уста създаваше усещане за мравки, които носят огромни стръкове слама, с най-голяма сериозност.

В началото на пролетта Лули-бой изчезваше необяснено.

– Защо не дойде снощи? – питаше я Габриела сутринта, когато отиваха на училище.

– Имах работа – отвърщаше малката ученичка, избягвайки да погледне тази от горния клас.

12 Става дума за разрязване на залепени или неразрязани страници на дадената книга. – Б. пр.

13 Пиер Лоти (1850-1923) – френски писател на приключенски романи, описващи пътешествия по море, сега напълно забравен. – Б. пр.

14 Клод Фарер (1876-1957) – френски офицер от флотата и писател; много от произведенията му имат екзотичен ориенталски декор. – Б. пр.

15 Иван Тургенев (1818-1883) – писател от класическата руска литература, наред с Достоевски, Толстой и Чехов. – Б. пр.

Докато една вечер в началото на пролетта, заинтригувана от ежегодното повтаряне на тези изчезвания и чувствайки липсата ѝ в одаята, Габриела се бе впуснала в разследване. Бе я търсила вкъщи. Но всички там смятаха, че е при Габриела. Нямаше я никъде. Найсетне, съвсем случайно, надигайки очи към свечеряващото се небе, Габриела я откри на покрива.

– Какво правиш там, Лули-бой?

– Шш! – отвърна ѝ Лули-бой с пръст на уста, появявайки се иззад комините. И като слезе от там, ѝ довери на ухо тайната: чакаше жеравите. Точното възпроизвеждане на приятелството с шести клас.

Тъй като слагаше на перваза на прозореца трохи за познатите врабчета, Габриела понякога ѝ предлагаше по някоя изненада: бонбони, плодове, ядки, сладка торта, скрити до нейното място, под извивката на едно перде. Поради това, Лулината ръка, след като момичето седнеше, правеше по някоя странична инспекция. Габриела я чуваше да хрупа. За благодарение, не благодареше. Но веднъж бе помолила Габриела да се разходи само с нея. Излязоха заедно. Лули я бе завела до лодкаря.

– Габико, хайде да направим разходка с лодка – покани я тя, посочвайки към една многоцветна лодка с мотор и знаменце.

– Лули-бой, нямам пари в себе си.

– Но аз имам – каза Лули, отваряйки с ръка съкровището.

Когато дойде часът на раздялата, Лули-бой бе още в по-долния клас. Габриела бе завършила вече гимназията.

Баща ѝ бе получил място на адвокат в отдела за констатации към Националната банка в Букурещ, така че отиването ѝ в университета означаваше и напускането на Галац, на другарите от училище, на къщата от детството и на Лули-бой, най-вече.

Акцентът на тази крайна меланхолия падаше върху Лули-бой. В нея се въплъщаваше интимността на годините на детството и училището. Тя бе пилето, останало в празното гнездо в мига на отпътуването към живота. И въпреки това, никога Лули-бой не бе била

толкова весела, колкото в часовете на опаковане на багажа. Подскачаше неконтролируемо из одаите, сякаш очарована от църковната сонорност на изпразващата се от мебелно съдържание къща. Тя бе усмивката на преместването, усмивката на детството, с което се разделяш. Дребничка, сама по себе си, изглеждаше още по-дребна до скриновете, извадени през вратата, и до камионите с мощни коне в моторите си.

На гарата много народ, дошъл да си вземе сбогом. Лули никъде я нямаше. Габриела я бе търсила под канапета, сред палтата, убедена, че отново им погажда някой номер. Но не попадна на следите ѝ, въпреки че минутните стрелки на часовника придобиваха суровата тържественост на мигли, трептящи в агония. И едва в мига на звънчето, което напомняше, сякаш за последен път, звука на училищните междучасия, Габриела, поглеждайки случайно през прозореца, който гледаше към другата част на влака, откри Лули-бой разплакана, с очи, вперили в прозореца, малка и самичка пред влака като щурца от баладата на Топърчяну¹⁶: „Кри-кри-кри, си ва есен, толкова съм малък и не пея песен“. Нямаше дори време да я целуне. Влакът се размърда тежко, докато Габриела се бореше с прозореца, който не искаше да се отвори. Но Лули-бой, под уплашения ѝ поглед, след като влакът беше потеглил, се втурна подир него и хвърли с все сила към прозореца голям плосък пакет: луксозното издание на стиховете на Еминеску¹⁷. И после, тъй като почти всички пътници наблюдаваха сцената, крещейки ѝ:

16 Джордже Топърчяну (1886-1937) е румънски поет-модернист, който става пленник на българите по време на битката за Тутракан. От голямо значение за оценката ни за тези събития са и неговите спомени за самата битка и периода на пленничество, публикувани на румънски в три тома. – Б. пр.

17 Михай Еминеску (1850-1889), роден в Ботошани, сега румънската област Молдова, е националният поет на Румъния и на Република Молдова. Още известен като „последният европейски поет-романтик“, стиховете му съдържат космичност, която е непреводима на нито един език, по този начин Еминеску е и илюстрация за непреводимото в поезията; добре известна е и любовната му връзка с Вероника Микле, на която са посветени някои негови стихове, съществува и писмена кореспонденция между двамата. Еминеску заема враждебна позиция спрямо България при анексирането на Добруджа. – Б. пр.

„Внимавай, момиченце, ще те презази влакът!“, отръска отново глава и с очи, заслепени от светкавици, изплезе драконов език, като остави влакът да премине покрай нея.

Въпреки всички сълзи, Лули бе цялата в усмивки в последния миг на раздялата.

Оттогава пътищата им се разделиха, сякаш зави-
наги. Лули-бой остана в Галац сред старите спомени, превръщайки се в „момичето, с което си играех като малка“. Така бе останала тя в Габриелиното съзнание: грациозна и дяволита миниатюра, навлизаща понякога със светец ореол в съня. В мига на случаен спомен, лицето на Габриела се озаряваше от усмивка, която, изразена в думи би означавала: „Какво сладко дете!“. Мислеше си за нея обаче все по-рядко, тъй като живееше интензивния живот на университетските години: друга работа, други развлечения, други другари, друг град. Докато бяха живели една до друга, я бе превърнала в свой амулет, като я бе накарала така да участва в живота ѝ на по-голямо момиче. Сега обаче, откакто се бяха разделили, възрастовата разлика се бе превърнала в океан помежду им, задържайки Лули на хоризонта, невидимо малка, едва мъничка точка.

След като си взе дипломата, подтикната отчасти от скромното състояние на родителите си, които изпитваха парични проблеми в едни все по-трудни времена – болести, вече надвиснали ипотeki, – а от друга страна, обзета от копнеж по неизживяното, характеристика най-вече на поколенията след войната, преситена от настояничество и седентизъм, търсеше възможност за печалба, колкото и скромна да е тя, решена да вземе докторат по литература без родителска помощ. Яви се и възможност. Бившата ѝ преподавателка по френски от Галац ѝ предлагаше да замести в катедрата по време на неограничената отпуската, получена чрез политиката. В началото Габриела се бе поколебала. Раздялата с Букурещ въобще не беше толкова лека. Но закачливата усмивка на една телеграма бързо я накарала да се реши, както биха те накарали плодните зърна в далечна градина да хванеш един път вместо друг.

Ето и текстът на телеграмата:

Чакаме ви.

Осми клас.

Разбра веднага, че множественото число прикрива Лули-бой. И така отвърна на Лули:

Пристигам.

Габриела.

От Букурещ до Галац се бе усмихнала толкова пъти, че съседите, учтиви от момента на настаняването си в купето, станаха и любопитни. Естествено, нямаха нищо общо с една усмивка, завърнала се към някогашни времена. По протежение на това пътуване и към миналото, Лули бе като отривистата моментна поява на лястовици по телеграфните стълбове през прозорците на бързодвижещия се влак. И още нещо се случваше в Габриелината душа: неволната гордост на този, който идва отдалеко, пътникът с енигма на рамото си, подобна на ловен сокол, спрямо останалите по местата си, заобградени от познатото. Бе тръгнала, едва надигнала се от училищния чин, отнасяйки със себе си още провинциалната плахост и непохватност. Връщаше се от Букурещ с диплома, преподавателка на бившите си училищни другари, като след победа, когато си млад. След годините в Букурещ, Галац ѝ изглеждаше малък и задушевен, издигнат сякаш на килима на позната одая, можеше да го обхванеш така с ръка, с Лули-бой в него, като замаян от летене майски бръмбар.

В момента, в който светлините на Галац се появиха с фосфоресциращите очи на сови и котки, видя отново и Лули с изплезен език и килната барета пред влака.

Но това се бе случило преди години, тъй като в мига, в който влакът спря, след като бе погледнала през прозореца на купето, без да зърне на перона това, което търсеше, когато видя на вратата младата, сериозна глава в сребрилата ѝ бледност, като лунен изгрев над морето, възкликна:

– Лули... – оставайки с ококорени очи към нея, сякаш я

бе попитала срамежливо: „Госпожице, къде е Лули-бой?“.

Висока, колкото Габриела, от Лули-бой бяха останали само очите, косата и тънките ръце с издължени пръсти. Идеше ти да я вдъхнеш издълбоко, не да я гледаш издълго. И още в същия миг, въпреки че Лули ѝ бе протегнала ръце, като ѝ каза: „Колко се радвам да те видя отново, Габико“, енигматичният сокол не бе вече на Габриелиното рамо, а на онова на Лули. Сякаш тя идваше отдалеко, от мистериозно пътуване, макар и Габриела да пристигаше по старите, познати места, намирайки я все така там, но толкова различна.

Оттогава започна фазата „Лули“.

И оттогава Габриела я наблюдаваше непрестанно, учудването и очарованието на първата повторна среща продължаваха и се примесваха. Бе нейна преподавателка и освен това живееха заедно, тъй като родителите на Лули дори не можеха да си представят приятелката ѝ от детството да живее някъде другаде. Всъщност новата семейна атмосфера с обичаи, към които трябва да се пригодиш и които ти отнемат от каприза на свободата, въобще не бяха привлекателни за Габриела; тъкмо от това искаше да се избави. Но я привличаше Лули. Само заради нея се поддаде на настояванията, насилвайки родителите на Лули да приемат компромиса на така наречения наем.

Така че се виждаха непрекъснато, живеейки една до друга, и въпреки това Лули непрекъснато я интригуваше и разчувстваше, сякаш я бе зърнала, без да познава гласа и начина ѝ на мислене, без да я познава отблизо, без да ги обединява миналото. Това впечатление обаче запазваше в себе си като тайна, не защото би имала несподелим характер, а защото нямаше с кого да я сподели. Нито бележките в дневника, нито коментарите в учителската стая, нито репутацията сред познатите, придаваха на Лули някаква изключителност. В училище бе сред най-добрите, без да придобива славата на каквато и да е изключителност, какъвто бе случаят с Габриела.

– Приятелката на шести клас се е смекчила, откакто порасна – каза ѝ госпожица Цитрон. – Ние я опитомихме – рече тя бързо, като превърна в лична заслуга това,

което спонтанно бе отдала на възрастта.

Наистина, в училище Лули бе послушно и добро момиче. Не се отличавахе с нищо. Сред съученичките ѝ имаше и други красиви момичета – казваха преподавателките, – така че и от тази гледна точка Лули бе интегрирана в определен плуралитет. Хората от възрастни я обожаваша, но за тях си оставаше само Лули-бой, станала госпожица, почти готова да навлезе в бала на живота. Липсата на удивление и очарование, съпроводжани с възклицания на другите спрямо Лули, даваше на Габриела увереност, че другите не я виждат, не че тя се лъже. И въпреки това и тя не можеше да определи със сигурност причината, поради която в душата си поставяше Лули в пленителна изключителност спрямо другите момичета, било познати или непознати. Удоволствието да живее близо до Лули, да я придружава на разходки, да остава на приказка с нея, да я има до себе си, да я гледа, я владееше изцяло, като я караше сякаш да се откаже временно от утвърждаването на собствената си женственост, макар и да беше млада, само четири години по-голяма от Лули. Но за Габриела младостта на Лули бе нещо друго, сякаш едва тогава първата среща с Лули ѝ се струваше забулена във вечна лунна светлина, която придаваше сладост на бялото тайнство на тялото и душата ѝ.

До неотдавна Лули-бой бе слушателка на Габриела и във всеки случай, близък неин наблюдател. Сега Габриела бе взела тогавашната роля на Лули-бой. Отношенията помежду им бяха напълно нормални, грижовни, недокоснати от никакви задни помисли и съображения. Само доколкото Лули сякаш избягваше да говори за себе си. Габриела я бе подканила, като ѝ бе споделила това-онова. Но Лули се плъзгаше по обобщения тъкмо когато въпросителното мълчание на Габриела сякаш очакваше крачката на изповедта. Лули бе забелязала Габриелиното разочарование и ѝ го каза по-късно, приятелски, но с известно жегване, макар и мимоходом:

– Какво искаш да ти кажа за себе си, Габико? Ти не ме ли виждаш каква съм?...

С което сякаш казваше: „Момиче съм като всяко друго. Нищо интересно.“

От известно време насам обаче, без нищо наяве да обоснове нещо такова, Габриела си мислеше, че по-малкото момиче е влюбено. Спотайваната страст можеше да предизвика и в Габриела смут без видима причина, но толкова по-интензивна, като онзи аромат, донесен до морското крайбрежие от лекия бриз на пролетта, без потъналия в цветове бряг да се появи пред погледа на човек.

Кой?...

Нито един мъж не бе предизвикал у Габриела биенето на сърцето, възникнало с този въпрос, което наблюдаваше при Лули. Отговора не можеше да намери, озъртайки се наоколо, сред познатите. Къде беше този „някой“, чието присъствие в Лули ѝ придаваше носталгичен унес? Кой можеше да бъде? Как беше?...

Въпроси, които далеч надвишаваха обикновеното любовитство, тъй като корените им бяха в сърцето на Габриела – оттам се и захранваха – не от съзнанието ѝ, където само се появяваха.

Никога Габриела не бе почувствала по-задълбочен стремеж към сумрачния разкош на любовта, както през онзи период, когато се опитваше да се съзре в Лули, като в друго изображение на Света Вероника, непознатия лик на мъж.

И този порив, вместо да се проектира над състоянието на духа ѝ, донесено от Букурещ, вместо да го реши да презърне онова от там, което ѝ пишеше всеки ден; напротив, отдалечаваше я от него, оставяйки го за по-нататък, на далечен бряг, с душа, трептяща до Лули, като в платното на кораб, който я носеше към непознатото.

В началото бе дошла с намерение да си тръгва всяка събота за Букурещ. Бе отлагала неколkokратно под различни претексти, докато се бе отказала напълно. На писмата, които получаваше ежедневно, отвърщаше все по-рядко и с все по-непоносимо усилие, тъй като всеки ден утежняваше отношенията между нея и този, който се считаше, преди заминаването ѝ за Галац, почти за неин годеник. Бе ли го обичала някога въобще? В

Букурещ се бе надявала, че ще го обикне, изпитвайки уважение към него, бидейки негова другарка, свикнала да знае, че е до нея, всеотдаен и покoren, напълно отдаден ѝ, въпреки че изпитваше страст по медицината с фанатизма на истинските хора на науката. Преди да се срещне с Габриела, Матей Дима бе наричан от колегите си „любовникът на микробите“. Работеше в лабораторията „Бабеш“, като засега изпълняваше длъжността конференциар¹⁸. Бе се влюбил в Габриела до уши още от времето, когато тя бе в първата година на следването си. Засега я бе помолил само да го приеме като почитател и другар. Но се бе превърнал в неин компаньон за театър, концерти, изложби на живопис и разходки, доказвайки наличието на свеж ентусиазъм, приписван обичайно само на поетите, по никакъв начин на учениците. Габриела бе свикнала да гледа на него като на брат. Когато замина за шест месеца в Ориента, изпратен да изучава проказата, Габриела се почувства по-скоро без другарчето си, отколкото сама, без да успее да разграничи дали притеснението ѝ през онези дни се дължеше на липсата на любим човек, или на угрижеността за живота на приятел, намиращ се в премеждие. Присъствието му до нея ѝ даваше само спокойствие, по никакъв начин не я обезпокояваше. Едва се чувстваше жена до него, въпреки че очите му, неизменно излъчващи адмирации към нея ѝ напомняха, че този неин другар е мъж. Ако не го уважаваше толкова, щеше да го счита за вярно куче, което те пази от беди, бдейки над теб. Напоследък обаче почувства до него угризения на съвестта за неблагодарност, за която си даваш сметка. Като някой, който непрекъснато получава дарове, без да дава нищо в замяна. И под импулса на това чувство – на справедливост, не на обич – му каза веднъж съвсем неочаквано и за нея „Почакай!“, стискайки ръцете му и гледайки го в очите, което придига до думата „почакай“ значението на *почакай ме*. Почти прозвуча като обещание за годеж.

Откакто обаче живееше до Лули, почувства катего-

18 Това съответства да длъжността „доцент“ в България, но тук е използвана като по-ниска длъжност спрямо доцент, по-скоро такъв, който председателства конференции и има научната степен „доктор“. – Б. пр.

рично, че не може повече да спази думата си. Това, което в Букурещ ѝ се бе сторило естествена отплата от нейна страна, сега ѝ се струваше жертва, на която не се чувстваше способна.

Получаваше ежедневно писма, които не изглеждаха написани в лаборатория, а в някакъв друг век. Но това, което довчера ѝ се бе струвало свежо и по детски, сега ѝ се струваше демоде и лишено от живот.

След два месеца на раздяла Матей Дима ѝ поиска разрешение в писмо да го иде в Галац и да я види.

„Скъпа приятелко – не се бе осмелил да я нарече по друг начин, – не искам да ставам фетишист заради една снимка. Позволи ми да чуя гласа ти“...

Може и да бе остаряла плахата деликатност на жеста, но Габриела го видя само като насмешлив и абсурден. Сякаш би поискал разрешение от жена да я целунеш. Бе му отвърнала, че не иска да бъде смущавана, тъй като работи върху докторската си дисертация и има нужда от свършена изолация.

Матей Дима бе приел без възражения, но след още пет месеца бе дошъл в Галац без предизвестие. Бе я изчакал пред училището, а появата му бе предизвикала у Габриела реакция на отвращение, представи го на Лули: „Доктор Дима, стар приятел“, и наистина присъствието на Лули му придатва единствено значението на стар приятел, което той бе приел с непресторена сърдечност, която обаче го поставяше извън Габриела, тъй като в себе си го отблъскваше със затвореното си сърце. По време на разходката и посещението Габриела не остана без Лули дори и за миг. Но на тръгване, когато кратко уединение ги постави лице в лице, Матей Дима я бе попитал с едва удържан трепет в гласа и ръцете си:

– Кажу ми, Габриела, обичаш ли някого другизго?

– Никого не обичам.

Оттогава не го беше виждала. Писмата му смилено въздишаха, не като листака по дърветата, а като есенните листа, които се търпят по земята. Габриела му отвърщаше от време на време – около два пъти месечно – но толкова безлично, че писмата ѝ звучаха като

информационен бюлетин. Естествено, нищо за Лули: значи нищо за нея. В тази ситуация приближаването на ваканцията вместо да означава радостта от лятото след година работа, ѝ действаше смразяващо. Заради Матей Дима изпитваше ужас от Букурещ. Ето защо, след края на учебната година под претекст, че иска да приготви Лули за бакалауреата, като ѝ е от помощ и по време на изпита, отново бе отложила заминаването си.

– Знаете ли какво? – бе им предложил бащата на Лули.
– Какво ще кажете да заминете при лозята? Чист въздух, спокойствие...

Приеха очаровани. Лозята бяха в окръг Тутова. Няколко часа с влак, два – с файтон. Свободни: и двете, придружавани от сянката на Лули, някогашната ѝ бавачка – мрачна селянка, която я бе отгледала с приказки, сурова, но с добри очи.

Така че заминаха с бавачката. На гарата ги чакаше чичо Чорърдел с файтона. Лули скочи от влака, преди да спре напълно. Габриела я бе намерила с лице, залепено подред до шията на кончетата на файтона, който ги чакаше, светнал със светлината на ваканцията в себе си.

– Горкичките ме. Моите чичовчета, със заешки уши...

Въпреки че бавачката бе авторитарна и инатлива, Лули не се отказа, докато не получи от нея, с много уговорки, от дъното на големия куфар, завързан с връв, захар за кончетата, свикнали да ядат от дланта ѝ.

Местата и лозето бяха благи и скромни, както и кончетата. Но Лули се лепеше за тях, както и за кончетата, хранейки ги сякаш от дланта на спомена.

И едва там Габриела откри тайната на Лули, в края на седмицата.

Прекараха дните си във внимателна рекапитулация на предметите за бакалауреата. Разбира се, на тревата в ливадата, седнали на една черга. Габриела, покрита с „пагодата“ – арделянска шапка, Лули – гологлава. Габриела имаше страх от пчели, оси, гущери, прилепи, змии и крадци; Лули – въобще не. Трудно нави Габриела да спи навън, на чардака.